

*Захеду Шахаб, архітектор, аспірант, Київський національний
університет будівництва і архітектури (Іран)*

АРХИТЕКТУРА ІРАНУ В КОНТЕКСТІ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Zachedi Szahab, architekt, doktorant KNUBA (Iran)

Architektura Iranu w kontekście polityki wewnętrznej

W artykule podjęto problem tradycyjnej islamskiej architektury i współczesnej architektury w miastach Iranu w kontekście wewnętrznej polityki kraju. Jest zrobiony przegląd literatury politologicznej o specyfice kierowania, socjalnie - ludnościowych problemach kraju, jest przeanalizowana rola historycznej islamskiej spuścizny i rola nowych budowli w miastach Iranu. Kontakty z krajami Zachodu po skasowaniu ekonomicznych sankcji sprzyjają przenikaniu do Iranu architektonicznych i budowlanych tradycji. Nowe kierunki w architekturze Iranu podtrzymuje młodzież i młodzi architekci, którzy uczyli się za granicą i znają światowe tendencje w architekturze. We współczesnych warunkach razem z historyczną islamską architekturą w miastach Iranu są obecne i nowatorskie obiekty. Te tendencje zaczęły się w końcu XX stulecia i rosną dziś.

Ключове слова: *Iran, wewnętrzna polityka, meczety, współczesna architektura.*

Постановка проблеми. Для розуміння ролі ісламської архітектури – як історичної спадщини, так і сучасних мечетей, необхідно розуміння специфіки внутрішньої політики Ісламської Республіки Ірану, яка визначається трьома центрами – Рахбаром, духовною Радою Експертів і світською владою. Таким чином, в системі управління одночасно співіснують духовна гілка влади і світська. Це пояснює, чому таке важливе значення в житті країни займає іслам, ісламська архітектура. Водночас в останні роки внаслідок поглиблення контактів з європейськими країнами спостерігається поширення міжнародних архітектурних тенденцій на нову забудову міст Ірану, що активно підтримується молодими архітекторами, особливо тими, які навчалися за кордоном.

Основна частина

1. Специфіка управління

В Ірані існує одразу три центри прийняття державних рішень. Найголовніший центр – це Рахбар (Верховний лідер Ірану) [2]. За всю історію існування Ірану було тільки два Рахбари – творець сучасної іранської держави аятолла Рухолла Мусаві Хомейні (1979-1989 рр.) і сучасний Рахбар Ірану Сейєд Алі Хосейні Хаменеї, який займав протягом восьми років пост Президента Ірану. Рахбар контролює Раду з охорони Конституції, судову владу, голову Телерадіокомпанії Ісламської Республіки Іран, начальника Об'єднаного штабу, Головнокомандуючого Корпусом стражів Ісламської революції, командуючих збройних сил і внутрішніх військ Ірану. Рахбар одночасно є і Верховним головнокомандуючим Збройних сил Ірану і визначає загальні напрями політики держави [2].

Рахбара вибирає Рада Експертів з іранських богословів-шиїтів, отже, ще одна релігійна гілка влади – це Рада Експертів, проте насправді неофіційна влада шиїтських імамів в Ірані надзвичайно велика [2]. В країні є певні релігійні圈子 з своїми релігійними керівниками.

Третій центр влади – це власне світська влада – Президент Ірану, члени Меджлісу, проте світська влада не буває в конфронтації з владою духовною. Світська влада так само активно взаємодіє з населенням [2].

Особливість соціально-демографічної ситуації в Ірані свідчить про зростання % молоді. На тлі високого рівня безробіття (особливо проблемною є вікова група 20-24 роки) було вирішено на державному рівні вирішувати проблему активним впровадженням вищої освіти і безкоштовного навчання. За аналітичними даними, які наводить політолог А. Врадїй, за останні роки кількість учнів і студентів зросла на 33,1 %, кількість грамотного населення в віці від 6 років становить 86,5 %, від 6 до 29 років – 96,5 % [1].

Як свідчить політолог-іранознавець Д. Єршов, водночас для молодого покоління притаманний менший рівень релігійності, ніж для старшого і середнього поколінь, частина молоді цікавиться європейськими цінностями і виїжджає за межі Ірану [2].

2. Тенденції змін і їх прояви в новій архітектурі Ірану

Основний вплив на архітектурно-планувальне рішення давніх іранських мечетей справили канонічні основи ісламу, природно-кліматичні умови і місцеві архітектурно-будівельні традиції. Розповсюдження по всій території Ірану основного типу мечеті з айванами і просторим внутрішнім двором (часто – з басейном) найбільше відповідало кліматичним умовам, і вочевидь саме це пояснює обмежене застосування в Ірані типів купольних мечетей, запозичених з візантійських традицій Грузії, Вірменії і Туреччини – переважно на прикордонних територіях.

Визначальною була роль іранських доісламських архітектурно-будівельних традицій в формуванні середньоазійської і арабської архітектурних шкіл. Іранська доісламська школа є базовою для середньоазійської і арабської шкіл мусульманської архітектури, на основі якої сформувалися своєрідні регіональні школи.

Спільність архітектурно-планувальних, композиційних і будівельних прийомів мечетей Ірану, Середньої Азії, Іраку і Афганістану дозволяє об'єднати їх в спільну архітектурну школу.

Формування мечетей Ірану відбувалося в загальному ключі розвитку ісламської культової архітектури, проте починаючи з XII, а особливо з XV – XVII століть в іранській школі ісламського зодчества посилювався вплив місцевих регіональних традицій, що привело до більшої, ніж в ранніх іранських мечетях, стилістичної віддаленості архітектурних об'єктів цього часу від ранніх арабських зразків. Так сформувалась давня ісламська архітектура Ірану.

Архітектура і будівництво завжди знаходились в прямій залежності від економічних тенденцій. Відміна економічних санкцій пожвавила контакти Ірану з європейськими країнами і сприяла появі нових тенденцій в сучасній архітектурі

Ірану. Ці новаторські тенденції активно вітаються молоддю і зумовлюються тим, що країна стала більш відкритою для зовнішніх контактів, що сприяє притоку іноземних фахівців, розвитку бізнесу з іноземними інвестиціями, розвитку туристичної галузі. Про це зокрема засвідчив в інтерв'ю представник Іранської архітектурної фірми “Хема” Реза Мафагер [3].

Іран – це країна з тисячолітніми унікальними архітектурно-будівельними традиціями. Прояви нових тенденцій в архітектурі розпочалися наприкінці ХХ ст. і стають все відчутнішими. Серед сучасних архітекторів, які сповідують сучасні інтернаціональні тенденції в архітектурі, – Бехруз Ахмаді (Behrouz Ahmadi), Дараб Диба (Darab Diba), Камбіз Наваї (Kambiz Navai), Ірадж Калантарі (Iraj Kalantari) [3]. Як вже було сказано, цьому сприяє і навчання архітекторів за кордоном, як сталося з Бахрамом Ширделом (Bahram Shirdel), який повернувся до Ірану в 1994 році і справив вплив на інших архітекторів, наприклад, на Хаді Мірмірана, який сьогодні вважається одним з найвідоміших сучасних архітекторів Ірану. Архітектор Камварі Могадам (Kamvari Moghadam) відкрив літню школу в Ірані для ознайомлення студентів з новітніми тенденціями світової архітектури. Сучасні напрями розвитку архітектури Ірану представляють такі фірми, як “Fluid Motion Architects” (FMA), “Arsh Design Studio”, “Asar Consultant Engineer’s Co” [3].

Загальні висновки

Аналіз сучасних архітектурно-будівельних тенденцій в Ірані свідчить про те, що поряд зі збереженням в країні ісламських духовних традицій спостерігається поступове проникнення світових тенденцій, що активізується завдяки контактам з іноземними фахівцями і фірмами і навчанням іранських фахів за кордоном. Отже, поряд зі збереженням старовинних мечетей в містах Ірану, в економічно розвинених містах поступово з’являються об’єкти, збудовані в традиціях сучасної світової архітектури, що свідчить про часткове залучення Ірану до світових тенденцій глобалізму.

Список використаних джерел

1. Врадий А. Третий путь Ирана [Електронний ресурс] / А. Врадий. – Режим доступу : <https://www.geopolitica.ru/article/tretiy-put-irana>.
2. Ершов Д. Иранская внутренняя политика: в разных измерениях [Електронний ресурс] / Д. Ершов. – Режим доступу : <http://david-arius.livejournal.com/466307.html>.
3. Сухоруков С. А. Современная архитектура Ирана. Новые перспективы развития [Електронний ресурс] / С. А. Сухоруков. – Режим доступу : <https://www.gup.ru/events/news/smi/suhorukov2016.pdf>.

*Абу-Халиль Мохамад Маамун, аспирант
Одесская государственная академия строительства и архитектуры*

**ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ, ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ
УНИКАЛЬНОСТИ АРХИТЕКТУРНО-АРХЕОЛОГИЧЕСКОГО
НАСЛЕДИЯ ЛИВАНА**

Наследие – это то, что имеет ценность за пределами одного поколения.

О. Генисаретский

История развития Ливана - это история взаимодействия различных

Ил. 1. Карта с выделенным пятном Ливана

цивилизаций, культур народов восточного побережья Средиземного моря, всего Леванта. Термин «Левант» (Soleil levant - франц.- «восходящий») появился в 1497 году и обозначал весь Восток или «средиземноморские земли к востоку от Италии» [1] (Ил.1). Сейчас слово «Левант» используют в отношении к древней истории региона, при обсуждении крестовых походов. Для того, чтобы название мест не несло библейский и национальный смысл, археологи и историки

используют термины - Сиро-Палестинская археология и археология Южного Леванта [2].

Многочисленные памятники духовной и материальной культуры Ливана свидетельствуют об истории взаимоотношений западных и восточных культур, имеют важное значение в формировании идентичности, сохранения культурного разнообразия региона. Специфика сохранения и социальной активизации объектов исторической среды обусловлена тем, что более трех четвертей списочного состава официально зарегистрированных объектов культурного наследия Ливана

Ил. 2 Руины Баальбек

составляют руинированные объекты, имеющие статус памятника архитектуры и земель археологического наследия с различной степенью охраны. В силу

исторических обстоятельств различные археологические архитектурные памятники - от отдельных зданий до целых поселений - потеряли свое социальное содержание, преемственную культурологическую связь и перешли в категорию объекта природы. Поэтому по определенным отличительным признакам открытый археологический объект наделяют содержанием, обнаруживают в нем продукт человеческой культуры (Ил. 2).

Архитектурно-археологическое наследие Ливана является уникальным историческим источником, вызывает всеобщий интерес, однако это не останавливает процесс его разрушения от экстенсивной хозяйственной деятельности, варварских раскопок (Ил. 3).

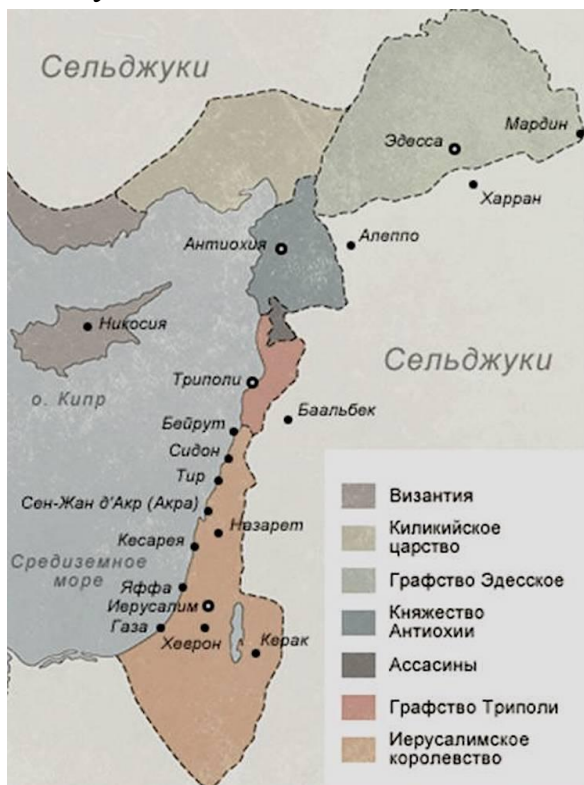
Геополитическое положение Ливана - «перекрёсток между Передней Азией, восточным Средиземноморьем и северо-восточной Африкой» - определяет совокупность материальных и нематериальных ресурсов: военно-политический, экономический, технологический и пассионарные в многомерном коммуникационном пространстве Земли. Здесь возникли одни из древнейших

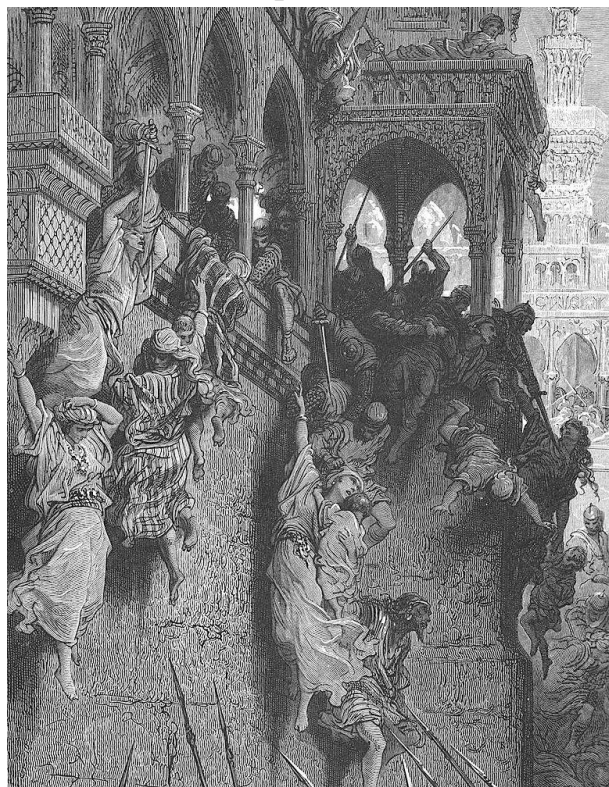
Ил. 3 Замок Марун в Дейр-Кифа

городов. Так называемые мировые города, расположенные на рубежах многомерного коммуникационного пространства, создают высокую энергетику движения не только торгового, промышленного и финансового капитала, но и обмен информацией, знаниями и идеями. Поэтому приоритетное развитие Леванта определено не только выгодным географическим положением, но и пересечением множества пространств - политического, экономического, финансового, социо-культурного, конфессионального, информационного и др. В результате соприкосновения разно-масштабных процессов в природе и обществе образуются рубежи высокой энергетики. По мнению профессора Дергачева В.А. рубежная коммуникативность имеет не только географическую интерпретацию, но и проходит через эмоциональную сферу - «ландшафты души» человека [3]. Таким образом, формируется многомерное пространство, коммуникативная рубежность которого является стратегическим ресурсом социально-экономического развития, духовного возрождения, а, в условиях утраты контактных функций, причиной распада государств. Например, по окончании первого крестового похода в 1098 г. на территории Леванта были основаны четыре христианских государства - Графство Эдесса, Княжество Антиохия, Графство Триполи и Иерусалимское королевство, позже разрушенные (Ил. 4,5).

Теория Больших многомерных пространств и концепция рубежной коммуникативности объясняют историю Леванта - историю взаимодействия

Ил. 4 Государства крестоносцев, 1140 г.

Ил. Резня в Антиохии (рисунок Дора)

различных государств, цивилизаций, которые непрерывно боролись за господство на земле, важной в геополитическом отношении. История этой маргинальной зоны, обладающей энергетикой интенсивных взаимодействий, в понимании истоков и развития целого ряда культур, начиная от месопотамской, финикийской, еврейской, древнегреческой, римской, до - армянской, арабской и турецкой.

Две небольшие территории – бассейн Окса-Яксарта и Сирия в древних границах - стали местами столкновения различных цивилизаций, рождения высших религий [4]. Культурный слой на основе сирийской и эллинистической цивилизаций стал благодатной почвой для развития православной, западно-христианской и мусульманской культур. Юг Ливана, упоминаемый в Евангелии как «пределы Тирские и Сидонские» является местом важных событий библейской истории, в соответствии с которой по этой земле прошли Спаситель и Его Пречистая Мать, здесь, берут начало священные воды Иордана, в Сарепте Сидонской, и преподобная мученица Евдокия жил святой пророк Илия Фесвитянин. Именно в Сидоне произошла встреча апостолов Петра и Павла, на этом месте сейчас стоит христианская часовня и православный храм св. Николая (VIII ст.). Великомученица Варвара свидетельствовала о Святой Троице в Илиополе Сирийском (теперь Баальбек в

долине Бекаа). Понятие археологии библейской возникло в середине XIX в. при проведении сопоставительного анализа материалов археологических раскопок и текстов Священного Писания.

Архитектурные руины - это подлинные фрагменты текста, которые наглядно показывают не только анатомию архитектуры, но и анатомию истории, их важно прочесть. Исследуя пространство, на котором взаимодействовали две и более цивилизации, целесообразно рассматривать сложный тип связей, когда контакты осуществляются и во времени, и в пространстве.

Современная трактовка культурного наследия включает, как материальные (физические), так и нематериальные (духовные) компоненты. Если в области духовной культуры понятие культурного ландшафта не вызывает сомнений, то в области материальной культуры возник вопрос: все ли ландшафты, измененные человеком, позже названные, антропогенными ландшафтами, являются культурными? Архитектурно-археологический комплекс Ливана представляет фрагменты культурного ландшафта, обособленные в силу уникальных особенностей функционально-планировочной и архитектурно-пространственной организации территории.

Список использованных источников

1. Древний Левант. Институт археологии Университетского колледжа Лондона, май 2008 <http://www.ucl.ac.uk/archaeology>
2. Девер, Уильям Г. Сиро-Палестинская и библейская археология, с.1244-1253.
3. Дергачев В.А. Геополитика. - Киев: ВИРА-Р, 2000. - 448 с.
4. А. Дж. Тойнби Постижение истории. Т. IX. Контакты между цивилизациями во времени, 1954. Составитель А. П. Огурцов. - М.:Прогресс, 1991